

Vård- och omsorgsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till omsorgsnämnden

Datum:
2022-03-09

Diarienummer:
OSN-2021-00393

Handläggare:
Jeanette Nordin

Brukarombudets årsrapport 2021

Förslag till beslut

Omsorgsnämnden beslutar

1. **att** överlämna brukarombudets årsrapport för 2021 till kommunfullmäktige enligt ärendets bilaga.

Ärendet

Brukarombudet har i uppdrag att årligen skriva en rapport till kommunfullmäktige. I rapporten beskrivs vad brukarombudet uppmärksammat och genomfört under det senaste verksamhetsåret. Det som framkommer i rapporten är en bild av situationen och ska inte ses som heltäckande.

I årets rapport uppmärksammas att funktionshinderfrågor ofta förväntas hanteras på Vård- och omsorgsförvaltningen. Brukarombudet har under året deltagit i arbetet med en förstudie om implementering av program för full delaktighet. I rapporten lyfts även samarbetet med FOU:s projekt för patient- och brukarmedverkan, brukarmedverkan inom skola, omsorg och socialtjänst, den ekonomiska situation för personer med funktionsnedsättning, konsekvenser vid avslag av insatser, digitalt utanförskap samt fortsättningen på det utvecklingsarbete som påbörjades 2020 kring barn och unga med NPF i skola och socialtjänst.

Föredragning

Under 2021 har Brukarombudet samarbetat och haft kontakter med enskilda brukare, brukarorganisationer, Region Uppsala, Uppsala kommuns förvaltningar, nämnder och bolag samt civilsamhället.

Utifrån det som brukarombudet uppmärksammat under 2021 har förslag på åtgärder formulerats i rapporten till kommunfullmäktige. Förslag på åtgärder i rapporten utgår från det som brukarombudet uppmärksammat och grundar sig på Uppsala kommuns Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 9 mars 2021
- Bilaga, Brukarombudets årsrapport 2021

Vård- och omsorgsförvaltningen

Lenita Granlund
Förvaltningsdirektör

Förvaltning eller nämnd eller enhet
Rapport

Datum:
2022-03-07

Diarienummer:
OSN-2021-00393.

Handläggare:
Jeanette Nordin

Brukarombudets årsrapport 2021

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Full delaktighet – en mänsklig rättighet och inte en fråga enbart för omsorgsnämnden	4
Syfte.....	5
Begrepp i rapporten	5
Strukturer och metoder för brukarinflytande	6
Brukarombudets arbete 2021	8
Förstudie om implementering av program för full delaktighet	8
Uppföljning av program för full delaktighet 2021.....	9
Projekt för ökad patient- och brukarmedverkan i Uppsala Län	9
Hur ser det ut med delaktighet och inflytande i Uppsala kommun?.....	10
Brukarombudets iakttagelser	11
Den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning.....	11
Konsekvenser när brukare inte får insatser beviljade	13
Digitalt utanförskap	13
Utvecklingsarbete om barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF).....	14
Arbete med mänskliga rättigheter gäller alla	16
Mer systematik i arbetet med delaktighet	16
Tendenser i årets rapport	16
Förslag och rekommendationer för ökad delaktighet	17
Referenser och lästips.....	18
Samarbetspartners som brukarombudet haft kontakt med, träffat eller samarbetat med under 2021	20
Civilsamhället	20
Uppsala kommun.....	20
Brukarråd	20

Sammanfattning

Under 2021 har brukarombudet fortsatt samarbetet med Funktionsrätt och Uppsala kommun för att uppnå målet om full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Brukarombudet har träffat enskilda individer, brukarföreningar, civilsamhället, region Uppsala samt politiker och tjänstepersoner i Uppsala kommun.

Syftet med rapporten är att beskriva vad brukarombudet har uppmärksammat och genomfört under 2021, samt utifrån detta formulera förslag på åtgärder för att uppnå full delaktighet och öka egenmakten för personer med funktionsnedsättning.

Årets rapport är likt tidigare årsrapporter den bild som brukarombudet bildat sig. Rapporten är inte heltäckande eller vetenskaplig. Den kan användas i arbetet för att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i Uppsala kommun.

Brukarombudet har under året deltagit i arbetet med en förstudie om implementering av program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. I samband med förstudien och omvärldsbevakning har brukarombudet uppmärksammat om att frågor som rör personer med funktionsnedsättning ofta förväntas hanteras inom Vård- och omsorgsförvaltningen. Frågor som rör personer med funktionsnedsättning behöver ses som den fråga det är, en fråga om mänskliga rättigheter. Dessa frågor berör alla nämnder och bolag och borde inte vara en fråga som Vård- och omsorgsförvaltningen ska ansvara för. Andra frågor som uppmärksammas i rapporten är FOU:s projekt för patient- och brukarmedverkan, brukarmedverkan inom skola, omsorg och socialtjänst, den ekonomiska situation för personer med funktionsnedsättning, konsekvenser vid avslag av insatser, det digitala utanförskap samt fortsättningen på det utvecklingsarbete som påbörjades 2020 kring barn och unga med NPF i skola och socialtjänst.

Brukarombudet rekommenderar Uppsala kommun att tydliggöra arbetet med Agenda 2030 och den nya strategin för funktionshinderpolitiken i kommunens styrdokument och mål. Därutöver föreslår brukarombudet Uppsala kommun att ta ett helhetsgrepp över den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning. Kommunen rekommenderas att se över de förslag på förändringar rörande ekonomi som kommer fram i rapporten. Uppsala kommun behöver även fundera på placering av programmet för full delaktighet och rollen som brukarombud. Dessa borde vara placerade på en kommunövergripande nivå likt andra mänskliga rättigheter. En sådan förflyttning skulle tydliggöra att frågan om full delaktighet är en fråga för hela kommunen och inte en fråga enbart för Vård- och omsorgsförvaltningen.

Inledning

Full delaktighet – en mänsklig rättighet och inte en fråga enbart för omsorgsnämnden

Det nationella målet för funktionshinderpolitiken är, att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Grunden för detta är ett samhälle med mångfald. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.

I betänkandet som legat till grund för målet, har utredarna särskilt lyft fram fyra områden som den nya politiken inriktas mot. Dessa områden är principen om universell utformning, att åtgärda befintliga brister i tillgänglighet samt individuella stöd och lösningar för individens självständighet. Dessa tre syftar i sin tur gemensamt till det fjärde området som är att förebygga och motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Eftersom målet numera utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning blir politiken en integrerad del av arbetet för de mänskliga rättigheterna (SOU 2019:23). Vilket även behöver beaktas i Uppsala kommuns övergripande arbete med mänskliga rättigheter.

FN konventionen är inte ny och Uppsala kommun har genom Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning visat att arbete med konventionen är viktig. 2015 antog FN:s medlemsländer en universell agenda för hållbar utveckling, Agenda 2030. Agendan har 17 mål, 169 delmål och mer än 230 globala indikatorer (globalamalen.se). För att uppnå de globala målen i Agenda 2030 behöver funktionshinderperspektivet finnas med. De globala målen ledord är att "ingen ska lämnas utanför". Detta förpliktigar och innebär att kommunen har ett ansvar för att ha med funktionshinderperspektivet i arbetet med Agenda 2030. I Lika unikas skrift "Ingen ska lämnas utanför - ett funktionshinderperspektiv på de globala målen och minskad ojämlikhet" finns exempel på hur organisationer kan minska ojämlikhet genom principen ickediskriminering, där funktionshinderperspektivet är en del. Brukarombudet menar att Uppsala kommun behöver tydliggöra hur kommunen ska arbeta med Sveriges funktionshinderpolitik och de globala målen ledord. Alla i kommunen behöver arbeta för att "ingen ska lämnas utanför".

Brukarombudet har tidigare påpekat problemet med att funktionsrättsfrågor ofta hamnar på omsorgsnämndens ansvar eller förväntas tas omhand på Vård- och omsorgsförvaltningen. Detta är inte unikt för Uppsala kommun och heller inte oförståeligt. Många invånare med behov av stöd får sina insatser via denna nämnd och förvaltning. Tyvärr innebär det här att andra nämnder och bolag möjligen inte ser sitt ansvar för full delaktighet. Brukarombudet möter dagligen frågor som rör personer med funktionsnedsättningar inom andra kommunala ansvarsområden än just vård- och omsorgsförvaltningen. Det finns inte någon förvaltning, nämnd eller bolag som inte berörs av funktionshinderpolitiken eller de mänskliga rättigheterna. Det här är något som behöver hanteras och förtydligas för alla tjänstepersoner och politiker i Uppsala kommun. Brukarombudet ser sin roll som en av flera ambassadörer för att sprida förståelse och kunskap kring dessa frågor. Det kan vara så att rollens placering på Vård- och omsorgsförvaltningen också bidrar till att frågorna tros ligga där. Kanske är det dags att flytta rollen till en kommunledande nivå tillsammans med det program som berör hela kommunen, Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning?

Syfte

Syftet med rapporten är att beskriva vad brukarombudet har uppmärksammat och genomfört under 2021, samt utifrån detta formulera förslag på åtgärder för att uppnå full delaktighet och öka egenmakten för personer med funktionsnedsättning.

Begrepp i rapporten

Begrepp som används i rapporten utgår från Socialstyrelsens rekommendationer samt definitioner som framkommer i Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Begreppen brukarinflytande, -medverkan och -delaktighet utgår från Socialstyrelsens vägledning ”Att ge ordet och lämna plats”.

Socialstyrelsen rekommenderar termen **funktionsnedsättning** när det handlar om personer med nedsatt fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. För att beskriva de hinder som uppstår i relation till omgivning rekommenderas begreppet **funktionshinder**.

Begreppet **funktionsvariation** används mer frekvent i samhället men Socialstyrelsen rekommenderar inte att använda detta begrepp. Socialstyrelsen menar när brukarombudet frågar, att ordets själva betydelse, funktionsvariation inte är helt okomplicerat. Begreppet betyder funktioner som varierar och sådana har alla människor.

Begreppet **tillgänglighet** är en förutsättning för delaktighet. Om samhället är tillgängligt ökar möjligheten till att alla kan vara delaktiga. Tillgänglighet handlar om hur samhället utformas. Ett tillgängligt samhälle är utformat så att så många som möjligt kan använda och ta del av det (Myndigheten för delaktighet).

Delaktighet handlar om att en person aktivt kan medverka i och vara en del av samhället. Det innebär att i så hög utsträckning som möjligt kunna välja självständigt, fatta egna beslut och påverka sitt eget liv.

Begreppen brukarinflytande, brukarmedverkan och brukardelaktighet används för att beskriva att individer på något sätt kan ta del av eller påverka beslut som rör dem, eller när de kan påverka utformningen och styrningen av de verksamheter som ger insatserna. De personer som får insatserna ska få mandat och möjlighet att påverka beslut som får stora konsekvenser för deras eget liv och vardag. Uttrycken brukarmedverkan eller brukardelaktighet anger att personerna som får insatserna på något sätt medverkar och är delaktiga i en process, oavsett vad denna delaktighet leder till. Uttrycket brukarinflytande förutsätter däremot att brukarnas delaktighet i någon omfattning påverkar insatserna, såväl för den enskilde som på verksamhetsnivå.

Strukturer och metoder för brukarinflytande

Brukarombudet har ett tydligt uppdrag att arbeta för ökad delaktighet och tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning som vistas eller bor i Uppsala kommun. Delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning beskrivs och styrs av lagar, konventioner och andra politiska beslut. Det är inte en fråga om, utan det en fråga om hur, när vi pratar om delaktighet för alla. Socialstyrelsen skriver i sitt kunskapsstöd, Väger till ökad delaktighet, att delaktighet på ett övergripande plan handlar om allas möjlighet att, oavsett funktionsförmåga, vara delaktiga inom alla samhällsområden. Socialstyrelsen menar att det som påverkar möjligheten till delaktighet är tillgängligheten i samhället och de förutsättningar som skapats för individen. Ett väl fungerande arbete för delaktighet kan öka viljan och förmågan att vara delaktig i olika situationer och sammanhang.

För att Uppsala kommun ska leva upp till svensk lagstiftning, FN konventionen för personer med funktionsnedsättningar, programmet för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning och politiska mål behöver förutsättningar för att kunna vara delaktig finnas. Det behövs strukturer för brukarinflytande och kunskap om metoder för delaktighet. För att lyckas i arbetet med ökad delaktighet behöver tjänstepersoner, politiker och brukarföreningar samverka. Här bidrar brukarombudet gärna med erfarenhet, kunskap och kontaktvägar.

När en verksamhet planerar för brukarmedverkan behöver den göra sig medveten om vilken nivå av inflytande och medverkan som verksamheten ser behov av. Sveriges kommuner och regioner (SKR) har inspirerats av Sherry Arnsteins delaktighetstrappa i samband med utveckling av metod och material för medborgardialoger. SKR:s delaktighetstrappa beskriver vilken omfattning och djup av delaktighet som sker vid respektive trappsteg. Trappans steg kan användas oberoende av varandra och ska ses som ett hjälpmedel i valet av metod och systematik (figur 1).

Vid trappsteget **information** sker envägskommunikation. Där är kännetecknen för kommunikationen frågor och svar. Verksamheten vill enbart informera och du får veta vad som händer i verksamheten.

Vid trappsteget **konsultation** vill verksamheten inhämta synpunkter och du får tycka till om olika förslag.

Vid trappsteget **dialog** önskar verksamheten utbyta tankar och idéer. Du får vara med och resonera tillsammans med andra.

Vid trappsteget **inflytande** planeras och genomförs aktiviteter tillsammans. Du involveras och ni träffas flera gånger för att ta fram förslag till beslut.

Vid trappsteget **medbeslutande** tas gemensamma beslut. Du är med och tar fram förslag, tar beslut och tar ansvar för förslagets genomförande.

Figur 1 Delaktighetstrappa SKR. En trappa som beskriver olika nivåer av inflytande.

För att delaktighet och inflytande ska kunna ske på ett effektivt och jämbördigt sätt är det viktigt att brukare eller brukarrepresentanter bjuds in till samarbete innan en struktur byggs upp. När kommunens tjänstepersoner och politiker tillsammans med brukarorganisationerna tar fram strukturer och rådgivande organ ökar möjligheten till positiv utveckling av kommunens arbete med ökad delaktighet. Nationell samverkan för psykisk hälsa i Göteborg (NSPHIG) har i sin handbok i brukarinflytande (2020) tagit fram ett metodstöd, en steg för steg-modell. Modellen kan med fördel användas för dem som vill organisera ett systematiskt arbete i syfte att stärka inflytande för brukare och brukarorganisationer.

Ett annat gott exempel som kan användas vid uppbyggnad av strukturer för brukarinflytande är Brukarrevisionsbyråns (BRiU) litteratursammanställning av 30 tidigare genomförda brukarrevisorer i Uppsala Län. I BRiU:s rapport lyfts erfarenheter, kunskaper och framgångsfaktorer för delaktighet för brukare med olika vård- och stödinsatser. Några exempel på framgångsfaktorer i BRiU:s rapport om delaktighet är brukares egna tankar. Dessa kan med fördel tas med inför arbetet med att starta brukarråd eller när kommunen vill hitta lämpliga metoder för att ta del av brukares erfarenheter.

Framgångsfaktorer för delaktighet på individnivå:

- att bli lyssnad på
- att få träffa personal som är mänsklig och har rätt kompetens
- att få information
- att personal finns tillgänglig
- att skriva ner vad man är överens om och följa upp efter behov

Framgångsfaktorer för delaktighet på strukturell nivå:

- att brukare får vara med från början
- att verksamheten mäter mjuka värden som tex bemötande
- att brukarrepresentanter är valda och inte handplockade
- att få möta en eldsjäl
- att det finns brukarinflytandesamordnare och brukarombud som har en funktion att stötta brukarinflytandet

Andra tips på metoder och dokument att läsa inför arbetet med ökad delaktighet och inflytande är Socialstyrelsens vägledning Att ge ordet och lämna plats, NSPH:s Handbok i brukarinflytande (som nämns ovan) och rapporten Moment 22 – om varför inflytande behövs och varför föreningar som representerar psykisk ohälsa behöver egna forum med kommunen.

Brukarombudets arbete 2021

Brukarombudet är en kommunövergripande och oberoende roll som arbetar i Uppsala kommuns alla nämnder och bolag, på alla nivåer. Rollens syfte är att stärka delaktighet, inflytande och egenmakt för personer med funktionsnedsättning som bor eller vistas i Uppsala kommun. Brukarombudet ska lyfta erfarenheter och kunskaper om situationen för personer med funktionsnedsättning och sprida goda exempel. Brukarombudet driver inte enskilda ärenden, men finns tillgänglig för stöd och rådgivning. Brukarombudet är en heltidstjänst som är bemannad med två tjänstepersoner på vardera 75% och 20%. Det brukarombud som arbetat 20 % genomför en forskarutbildning med fokus på delaktighet och medverkan i socialtjänsten. Samarbetet berikar såväl kommunen som forskningen.

Coronapandemin fortsatte att påverka samhället och kommunens verksamheter även under 2021. Efter att vaccineringen av invånare påbörjats återgick verksamheterna inom kommunen till mer normala former. Under hösten kunde brukarombudet träffa personer med egna erfarenheter av funktionsnedsättningar och personer som arbetar med funktionsrättsfrågor. Brukarombudet har under oktober-december varit en dag i veckan på Funktionsrätt Uppsala kommun. Syftet med närvaron har varit att möta personer med egen erfarenhet av funktionsnedsättningar och skapa samt upprätthålla kontakter med föreningarna.

Brukarombudet har arbetat på flera nivåer för ökad delaktighet för personer med funktionsnedsättning under 2021. Utöver samarbete med Funktionsrätt och andra brukarföreningar har samarbete och samverkan med tjänstepersoner och politiker i kommun och region skett. Vidare har brukarombudet deltagit i olika nätverk inom Uppsala kommun, tex Vård- och omsorgsförvaltningens nätverk för effektiv och nära vård, Uppsala kommuns funktionsrättsråd, LSS-inflytandegruppen och Intresseföreningen för träffpunkterna (TIF) i socialpsykiatri. Brukarombudet har även deltagit på NSPH:s månadsmöten (se bilaga Samarbetspartners som brukarombudet haft kontakt med, träffat eller samarbetat med under 2021). Genom besök i verksamheter sker kontakter på individnivå, samt att brukare hör av sig till brukarombudet via telefon och mejl. Detta gör att rollen är levande på samtliga nivåer, från brukare till politiken. Det som brukarombudet uppmärksammas på, lyfts till relevanta områden inom kommunorganisationen.

Förstudie om implementering av program för full delaktighet

Under våren 2021 deltog brukarombudet i ett gemensamt arbete med en förstudie. Förstudien handlade om implementering av och genomslagskraft för Programmet för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i Uppsala kommun. Framtagandet av förstudien genomfördes i nära samarbete mellan programansvarig strateg, brukarombud och ombudsman på Funktionsrätt Uppsala kommun. Tre möten med intresserade brukare och brukarföreningar anordnades under framtagandet. Värdefulla synpunkter, som formade det slutliga förslaget, framkom och togs tillvara.

Resultatet i förstudien visade att programmet inte fått den genomslag som var tänkt när programmet togs fram. Programmet var enligt förstudien inte tillräckligt känt i kommunen och användes inte fullt ut som ett styrdokument. Förstudien kom fram till att det fortfarande fanns behov av implementering. Funktionsrättsfrågor behöver synliggöras på flera nivåer i hela kommunkoncernen. I rapporten framkommer att placeringen av programmet i omsorgsnämnden har bidragit till svårigheterna med att nå ut till hela kommunen. Förstudien kom bland annat fram till att funktionsrättsfrågor skulle gynnas av en ökad samordning av arbetet med programmet för full delaktighet och andra horisontella sakområden inom mänskliga rättigheter. Förslag i förstudien var att ta fram ett kompetenslyft för kommunanställda. Detta menade förstudien gärna skulle ske i samarbete med kommunledningens avdelning för hållbarhetsfrågor. Förstudien togs upp till beslut i omsorgsnämnden hösten 2021. Vård- och omsorgsförvaltningen fick då i uppdrag att tillsammans med kommunledningskontoret arbeta vidare med en kompetenssatsning och implementering av programmets mål som en del i arbetet med mänskliga rättigheter.

Uppföljning av program för full delaktighet 2021

Om Uppsala kommun ska uppnå målen i program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning, målen i FN:s konvention om personer med funktionsnedsättning och målen i Agenda 2030, behöver hela kommunen arbeta mot dessa mål. Under hösten 2021 följdes programmet för full delaktighet och dess handlingsplan upp av programansvarig strateg och brukarombudet. Resultatet av uppföljningen var att programmets mål fortfarande är relevanta men att det finns svårigheter att följa upp hur målen uppfyllts. Förslag till förändring blev att revidera handlingsplanen. Kommunfullmäktige beslutade efter programansvarige och brukarombudets förslag. En revidering kommer påbörjas under 2022 tillsammans med tjänstepersoner i kommunen samt representanter från brukarföreningar. Brukarombudet kommer delta i arbetet med revidering av handlingsplan.

Projekt för ökad patient- och brukarmedverkan i Uppsala Län

Under perioden 2020 – 2022 har länets kommuner tillsammans med Region Uppsala haft ett gemensamt projekt för patient- och brukarmedverkan. Projektet har letts av FoU-S (forsknings- och utvecklingsstöd med inriktning mot socialtjänst). Syftet med projektet var att bidra till att socialtjänsten och relaterade verksamheter skulle utvecklas i ett samskapande med dem som behöver insatserna. Brukarombudet har under 2021 haft återkommande möten med projektledaren för att stödja och hjälpa till med att uppnå målen med projektet. Brukarombudet har förmedlat kontakter i kommunen med politiker och tjänstepersoner samt med brukarorganisationer.

Projektet fick i uppdrag att ta fram ett VIS-dokument om patient- och brukarmedverkan. VIS betyder vård i samverkan och är ett samlingsnamn för styrande dokument som stödjer arbetet som bedrivs inom verksamheterna. VIS-dokumentet gäller både på politisk och tjänstemannnivå i hela länet. Dokumentet fastställs lokalt i länets kommuner. Det finns ett gemensamt redaktionsråd som ansvarar för hanteringen av dokumentsamlingen. När ett dokument är färdigt fastställs det antingen av respektive huvudmans politik, tjänsteledningen HSVO (Hälsa, stöd, vård och omsorg) eller av redaktionsrådet. När dokument antagits har HSVO TL (Hälsa, stöd, vård och omsorg tjänsteledning) ansvar för att information når ansvariga i den egna organisationen.

Brukarombudet uppmärksammades på att det aktuella VIS-dokumentet inte nådde ut till de förvaltningar och verksamheter som det var tänkt. Brukarombudet har under året lyft frågan med politiker, funktionsrättsrådet och ansvariga tjänstepersoner i de förvaltningar som ingår i HSVO och representant från redaktionsrådet. I kontakt med tjänstepersoner på vård- och omsorgsförvaltningen framkom problem med dokumentet som rörde bland annat ekonomiska konsekvenser. VIS-dokumentet innehåller regler om arvoderingar som behöver beslutas i kommunfullmäktige. Vård- och omsorgsförvaltningen tog stafettpinnen för att få upp ärendet till kommunledningsnivå under hösten 2021. Ärendet är i skrivande stund fortfarande inte färdigberett men pågår.

Hur ser det ut med delaktighet och inflytande i Uppsala kommun?

Sedan brukarombudet tillsattes 2018 har samtal om brukarmedverkan förts med föreningslivet och med nyckelpersoner inom förvaltningar och bolag. Under 2021 har dialog med några av de förvaltningsledningarna som har skrivit under det tidigare nämnda VIS-dokumentet genomförts. Berörda ledningar är social-, arbetsmarknads- och utbildningsförvaltningen. Syftet med mötena var att diskutera hur ledningsgrupperna såg på brukarmedverkan, om de hade strukturer, metoder och forum för dialog med föreningar eller andra sätt att ta tillvara brukarperspektivet. VIS-dokumentet har lyfts, då det är en handling som har skrivits under av ledande personer från förvaltningarna i samband med samarbetet inom hälsa, stöd, vård och omsorg (HSVO). Brukarombudet har informerat om programmet och den struktur som finns, med roller som brukarombud och programansvarig strateg, samt berättat om det arbete som pågår inom området brukarinflytande och delaktighet. Brukarombudet informerade även om förstudien om programmet för full delaktighet och vad som specifikt rör förvaltningarna i den senaste brukarombudsrapporten. Ledningarna har också fått med sig att brukarombudet är behjälplig med kontakter eller annat relevant stöd för att öka delaktigheten i kommunen.

Samtliga ledningar arbetar med brukarmedverkan, men framhåller samtidigt att mer kan göras. I samtalen beskrivs flera metoder och sätt att arbeta strukturerat. Som exempel nämns brukarundersökningar, enkäter och utvärderingar, styrgruppsarbete i föreningslivet (tjänstepersonsrepresentation), samverkan med exempelvis BRiU, samt IOP med bland annat TRIS och Röda Korset m.fl. Tjänstedesign nämns i flera av ledningsgrupperna som en metod för att involvera användarna i utvecklingsarbete och arbete med synpunkter. Dock uppges det finnas behov av stöd från brukarombudet i det arbetet. En förvaltningsledning lyfter sitt arbete med att få en övergripande bild av beslutsprocesser för att tidigt kunna involvera rätt aktörer. Ledningsgrupperna menar att det är viktigt att på olika sätt hitta systematik på en aggregerad nivå. Flera förvaltningar kämpar med att få en känsla för helheten utifrån brukarmedverkan, vilket är rimligt, då det är stora förvaltningar som ska ledas.

VIS-dokumentet som brukarombudet presenterade och som samtliga ledningsgrupper via HSVO-TL har skrivit under, är inte ett aktivt och levande dokument. Det anses viktigt att ”hålla koll” på det som en ambition. Som en i ledningsgruppen sa ”Det tar vi upp i vår verksamhetsplanering för nästa år”. Brukarombudet hoppas på att få fler tillfällen att diskutera brukarmedverkan på en övergripande nivå. Något som samtliga ledningsgrupper såg positivt på. Brukarombudet kommer följa förvaltningarnas försatta arbete med strukturer och metoder för inflytande. En enkätundersökning kommer genomföras under 2022 med fokus på delaktighet och inflytande.

Brukarombudet har även haft kontakter med olika verksamheter inom Vård- och omsorgsförvaltningen kring frågor om delaktighet och inflytande. Det finns en positiv anda och vilja till fortsatt utveckling av metoder och stukturer för delaktighet. Inom området socialpsykiatri pågår arbete med att få till en struktur för delaktighet. En projektledare på 50 % har anställts och förvaltningen ingår tillsammans med arbetsmarknadsförvaltningen i arbetet med att ta över arvfondsprojektet ”Jag gör politik” i sina verksamheter. Brukarombudet ser även att den dagligaverksamheten, Ge makten vidare 2.0, involverats och tar initiativ som gör att fler röster hörs från målgrupperna inom LSS. Intresset bland brukare för att få arbeta på Ge makten vidare är stort och en kö för att få ha sin dagliga verksamhet där finns just nu.

Brukarombudets iakttagelser

Brukarombudet har under året uppmärksammats om svårigheter som personer med funktionsnedsättningar möter i Uppsala kommun. Det är inte möjligt att beskriva allt i en årsrapport så brukarombudet har valt ut några exempel som särskilt stuckit ut.

Den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning

I möten med enskilda personer, personliga ombud, brukarföreningar och Uppsala stadsmission har brukarombudet tagit del av en del av de ekonomiska svårigheter som personer med funktionsnedsättningar lever i. Frågan om ekonomiska svårigheter är komplex och handlar inte enbart om Uppsala kommun, utan även statliga myndigheter som Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Trots det vill brukarombudet belysa frågan och fundera kring kommunens ansvar och möjligheter att minska fattigdom och ekonomiska klyftor för personer med funktionsnedsättningar. Det räcker inte att som kommun/myndighet säga: det där är någon annans ansvar. Sverige har genom ratificering av FN konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) beslutat att personer med funktionsnedsättning ska leva ett liv som andra och ha en tillfredsställande levnadsstandard med goda levnadsvillkor. Tyvärr lever inte Sverige och Uppsala kommun alltid upp till detta.

Brukarombudet har återkommande kontakt med kommunens personliga ombud. Ett personligt ombud är ett stöd i vardagen för personer med psykisk funktionsnedsättning som är omfattande och långvarig. Exempel på stöd som personliga ombuden erbjuder är att bistå i kontakten med olika myndigheter som socialtjänsten, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. I möten med personliga ombud framkommer att den ekonomiska situationen för personer med psykisk funktionsnedsättning som de personliga ombuden möter är svår. De ser att fler blir av med ersättningar från Försäkringskassan och att de därför tvingas söka försörjningsstöd. Ombuden beskriver även att flera av dem de möter har höga boendekostnader och att de på grund av detta tvingas att flytta. Brukare uppmanas av försörjningsstöd att byta bostad men det finns inga enkla sätt eller platser att ansöka om bostadsbyten på. De personliga ombuden berättar att de möter en rädsla för att byta lägenhet då brukarna inte känner sig säkra på att allt går rätt till. När brukarombudet frågar ombuden om hemlöshet framkommer en bild av att det blivit vanligare att personer med psykiska funktionsnedsättningar flyttar hem till familj eller vänner. Hemlösheten blir på så vis osynlig för kommunen.

I stadsmissionens fattigdomsrapport "De ohjälpta" framkommer att samhället missar dem som hamnat utanför välfärdssystemet. De individer som inte fått rätt stöd eller som tappat förtroendet för systemet hamnar utanför. Hur många dessa är finns det ingen statistik på, men stadsmissionen möter dem i sina öppna verksamheter. När brukarombudet tillsammans med äldreombudsmannen besökte stadsmissionen hösten 2021 beskrevs en bild av ett ökat antal personer med psykisk ohälsa i deras verksamheter. Stadsmissionen skriver i sin debattartikel "Ingen ska lämnas utanför" i UNT 17 oktober 2021, att de ohjälpta är medborgare som fallit mellan stolarna. De menar att de som fallit mellan stolarna inte fått sina rättigheter i socialförsäkringssystemet tillgodosedda. Det här tror stadsmissionen kan bero på personers kunskapsbrist om rättigheter eller missuppfattningar om förmåner. Det kan även handla om att ansökningsprocesser är tidskrävande och kräver kompetens. För att kunna ansöka om stöd behöver information och stöd vara tillgängliga. Stadsmissionen menar att ansvariga myndigheter behöver samordna sina insatser i syfte att enskilda människor inte ska falla mellan de olika välfärdssystemen. Här har Uppsala kommun ett arbete att göra och att ta ansvar för menar brukarombudet.

I föreningen för utvecklingsstörda barn- och ungdomars (FUB) rapport "Fångad i fattigdom" beskrivs hur den ekonomiska situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning är sämre än hos andra i samhället. FUB tog fram en rapport redan 2014 som följts upp 2021. Tyvärr ser FUB inte att situationen har blivit bättre för målgruppen. De menar att det bland annat beror på att de som har aktivitets- och sjukersättning betalar högre skatt och att hyror på gruppboende är mycket höga. Trots att regeringen har höjt sjuk- och aktivitetsersättningen och sänkt skatten något så riskerar många att ändå inte få det bättre ekonomiskt. Detta beror bland annat på att andra bidrag och ersättningar ändras när inkomsterna ökar skriver FUB.

En ledande oberoende webbtidning om funktionsrättsfrågor och funktionshinderpolitik, HejaOlika, har i flera artiklar beskrivit den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättningar. De skriver att många anhöriga ger pengar för att täcka underskott i sina närståendes ekonomi. Det här innebär att anhörigas ekonomi belastas samtidigt som de som återkommande måste ta emot ekonomiskt stöd, inte får vara självständiga utan ständigt i beroende. "Utan mamma skulle jag vara död" säger en son där modern varje månad måste skjuta till ekonomiska medel.

Utöver de ekonomiska problem som lyfts tidigare behöver även frågan om jämställdhet tas upp. I rapporten "Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning, kartläggning av utmaningar för att nå det andra jämställdhetspolitiska delmålet" framkommer att kvinnor med funktionsnedsättning missgynnas ekonomiskt på många sätt. Rapporten är framtagen av Jämställdhetsmyndigheten och Myndigheten för delaktighet 2019 och lyfter tydliga skillnader mellan män och kvinnor med funktionsnedsättning och skillnader mellan män och kvinnor i befolkningen. De beskriver skillnader i frågor som arbetskraftsdeltagande, sysselsättningsgrad, arbetslöshet och andra ekonomiska förutsättningar. Brister i ekonomisk jämställdhet innebär lägre grad av självständighet och högre grad av beroende för kvinnor. Rapporten beskriver att många med funktionsnedsättningar har en dålig ekonomisk situation och att kvinnorna har det allra sämst.

På frågan om vad som borde göras finns flera svar. Frågan är komplex och berör som sagt inte bara Uppsala kommun. Det Uppsala kommun skulle kunna göra är att lyssna på de föreningar som företräder personer med funktionsnedsättningar samt samverka inom kommunens förvaltningar och med aktuella statliga myndigheter.

Uppsala kommun behöver återkoppla till regeringen om vad som behövs för att stärka den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättning. Uppsala kommun skulle även kunna se över hyressättningen på gruppboheter och höja gränsen för när huvudmannen själv ska betala arvode för god man eller förvaltare. Ett annat förslag som brukarombudet särskilt vill lyfta är frågan om att återinrätta ett kommunalt bostadstillägg. Den frågan vet brukarombudet att Vård- och omsorgsförvaltningen utreder.

Konsekvenser när brukare inte får insatser beviljade

Brukarombudet har under året uppmärksammats på att fler personer med funktionsnedsättning fått indragna insatser. Det handlar om insatser enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och lag om färdtjänst. Anhöriga till personer som har personlig assistans larmar till Funktionsrätt om att det dras ner på olika insatser. I samtal med Funktionsrätt framkommer att föreningarna dagligen diskuterar eller får samtal om konsekvenser av avslag på insatser eller minskad omfattning av stöd. Frågan är komplex och berör så väl den enskilde individen, dess anhöriga och föreningslivet. Funktionsrätt lyfter flera exempel på personer som tidigare varit aktiva i föreningslivet och i politiken, som idag behövt säga ifrån sig sina uppdrag. Det kan tyckas märkligt att detta inte kommit fram tydligare i den offentliga debatten. Men de *svaga orkar inte – de försöker bara leva* är vad brukarombudet hör vid samtal med Funktionsrätts ombudsman. Hur ska en familj som tidigare haft personlig assistans och som blir av med hela insatsen klara av sitt liv med sin närstående med särskilda behov? Det blir att man gör det som måste göras och det får konsekvenser för hela livssituationen. Det är inte okänt att anhöriga och föräldrar som stöttar sina närstående själva blir sjukskrivna eller ser sig tvingade att gå ner i arbetstid för att klara av familjelivet. Den här frågan är både viktig och komplex med flera perspektiv. Ett perspektiv är individens rätt att leva ett liv som andra. Ett annat perspektiv är lagstiftarens vilja med lagarna när dem instiftades och hur kommuner och förvaltningsrätten förhåller sig till lagstiftarens intentioner. Brukarombudet kommer fortsätta att följa dessa frågor och återkommer i nästa årsrapport om hur situationen ser ut för dem som bor i Uppsala kommun.

Digitalt utanförskap

Sveriges digitaliseringsstrategi har högt satta mål där regeringen menar att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Sverige ska vara ett land där alla i hela landet är en del av och har förtroende för det digitaliserade samhället. Det digitaliserade samhället ska förenkla vardagen, skapa konkurrenskraft och leda till nya jobb. I Uppsala kommun är målen om digitalisering högt ställda. Uppsala kommun ska vara en av Europas mest digitala plats år 2050. Uppsala ska vara en socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar kommun. Digitaliseringen av samhället går snabbt och nio av tio svenskar använder internet varje dag enligt internetstiftelsen. Samtidigt används internet inte alls av var femte person över 65 år. För den som inte har tillgång till digitala verktyg eller kunskap om hur dessa kan användas blir utanförskap något som uppstår. Detta utanförskap behöver synliggöras och insatser för att minska utanförskapet behöver ske kontinuerligt. Alla ska ha rätt att kunna ta del av digitaliseringens möjligheter oavsett förmåga och förutsättningar.

Under hösten 2021 bjöd Funktionsrättsrådet i Uppsala kommun in till en temadag om digitalt utanförskap. På temadagen deltog bland annat Myndigheten för digital förvaltning (DIGG), Myndigheten för delaktighet (MFD) och olika verksamheter och initiativ inom Uppsala kommun.

Många invånare förväntar sig att kunna sköta olika tjänster och ärenden digitalt samtidigt som de som upplever ett digitalt utanförskap känner sig mer utanför. Som exempel är att personer som har godman eller förvaltare är det svårt att få ett Bank-ID. Det försvårar för individer att använda banktjänster och boka tider via 1177.

På den dagliga verksamheten i Uppsala kommun, *Ge makten vidare*, möter deltagarna många som lever i ett digitalt utanförskap. De beskriver att alla inte vet hur de ska använda digitala verktyg och att det finns dem som inte har tillgång till internet, datorer eller smartphone. Det finns personal inom vård- och omsorg som inte har kunskapen, berättar deltagarna på temadagen. För att minska det digitala utanförskapet behövs kompetens och resurser. Ett gott exempel från Uppsala kommun är Funk-IT som från början var ett projekt bekostat av Post- och telestyrelsen. Projektet har gått över till permanent verksamhet och består idag av en hemsida med ett utbildningsmaterial som är tillgänglighetsanpassat. Hemsidan som är öppen för allmänheten har nåtts av mer än 9000 besökare. Materialet är framtaget i nära samarbete med personer med egen erfarenhet av funktionsnedsättning. Utbildningsmaterialet handlar om vardagliga saker som att köpa bussbiljett, logga in på 1177, hitta till olika platser, handla på nätet och tips om vad en ska tänka på i sociala medier.

Ett annat tips för att minska det digitala utanförskapet är att bjuda in personer med olika erfarenheter av funktionsnedsättningar när verksamheter tar fram nya digitala tjänster. Att de som ska använda tjänsten får vara med i framtagningsprocessen ökar möjligheten till att fler kan använda den. Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) kan bistå med utbildning och gör även inspektioner för att se om kommuner/myndigheter följer tillgänglighetsdirektivet. På funktionsrättsrådets temadag beskrev DIGG fyra frågeställningar att ha med sig när verksamheter arbetar med ökad digital tillgänglighet. Dessa frågeställningar är följande:

Användbarhet – Är det enkelt och naturligt att använda tjänsten?

Tillgänglighet – Kan jag tillgodogöra mig innehållet och funktionerna?

Åtkomst – Har jag möjlighet att använda tjänsten (Fiber, Bank-ID)?

Individuella förutsättningar – Har jag kunskaper, färdigheter, motivation, tillit och socioekonomiska förutsättningar?

Brukarombudet menar att frågan om kommunens ökade digitalisering av tjänster behöver ha med funktionshinderperspektivet. Har alla möjlighet att använda det digitala verktyg som kommunen utvecklar? Om inte, ta reda på vad som behövs för att säkerställa att alla kan använda verktyget. Använd frågeställningarna som DIGG tagit fram och be brukarföreningar och personer med egen erfarenhet att delta i framtagandet av digitala tjänster.

Utvecklingsarbete om barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF)

I Programmet för Uppsala kommuns barn och ungdomspolitik lyfter kommunen fram tre mål för att skapa goda och jämlika uppväxtvillkor, samt stärka barns delaktighet och inflytande i Uppsala kommun. Ett av målen handlar om att minska skillnaderna och följderna av skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor för alla barn och ungdomar. Alla barn ska kunna nyttja sina rättigheter och ha en meningsfull fritid, ha god fysisk och psykisk hälsa, känna sig trygga, ha goda förutsättningar att klara sin utbildning, att nå examen samt att aktivt kunna delta i samhällslivet.

För att uppnå målen i programmet och för att följa barnkonventionen som är svensk lag sedan 2019, behöver extra fokus på barn med funktionsnedsättningar lyftas fram. Ett utvecklingsarbete kring barn och unga med NPF initierades av brukarombudet våren 2020. Barnombudet i Uppsala Län (BOiU) och ombudsmannen på Funktionsrätt Uppsala kommun har tillsammans med brukarombudet hållit ihop arbetet.

Barnombudet hade tidigare genomfört en kartläggning av skolors anpassning för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (2019) på uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala län. Slutsatser som framkom i kartläggningen var att barn och unga med NPF inte görs delaktiga inför olika insatser i skolan eller hemmet. Detta innebär att barnens behov inte tillgodoseddes och att insatser inte ledde till den effekt som lärare eller socialsekreterare ville åstadkomma. Det resulterade till att det saknades evidensbaserade insatser både inom skola och socialtjänst. Förslag på åtgärder efter kartläggningen var:

1. Mer utbildning för all personal inom skolan, och regelbunden uppdatering för de som redan har kunskaperna.
2. Delaktighet från elev och hemmet i utformandet och uppföljning av den hjälp som ges.
3. Resursbank på skolan vad gäller metoder och material som personalen har kännedom om och som lätt kan tillämpas då de första extra anpassningarna utformas.

Våren 2020 bjöd brukarombudet, barnombudet och ombudsmannen på Funktionsrätt in politiker, brukarorganisationer och tjänstepersoner till dialoger. Syftet var att tillsammans ta fram förslag på lösningar för att göra det bättre för barn och unga med NPF (Se brukarombudets årsrapport 2020). En enkät formulerades för att gemensamt göra prioriteringar av vilka förslag som förvaltningarna (Socialförvaltningen, omsorgsförvaltningen och utbildningsförvaltningen) skulle börja med. Enkäten spreds internt i kommunen samt externt via barnombudet och Funktionsrätt Uppsala kommun. Då enkäten inte nådde ut till barn och unga beslutade ombuden att ta fram en intervjuguide och erbjöd barn och unga intervjuer under hösten 2021.

Resultatet kommer presenteras i sin helhet i en rapport riktad till de involverade förvaltningarna under våren 2022. Det som kan lyftas redan här är att barnens röster är viktiga. De barn som deltagit i undersökningen har förmedlat behov av att vuxna som arbetar nära barn och unga med NPF behöver kompetens om NPF-anpassningar, förhållningssätt och attityder. Barnen önskar ett medmänskligt bemötande. Vuxna behöver allmän kompetens om NPF och komplexa problem samt kunskap om barns rättigheter. Barnens svar visade även att vuxna behöver samverka med varandra och att det stärker en del barn att träffa andra med liknande problem.

Under arbetets gång har brukarombudet uppmärksammat på att flera aktiviteter och insatser gjorts för att förbättra situationen för barn och unga med NPF i Uppsala kommun. Inom socialtjänsten påbörjades ett arbete med att kompetensutveckla medarbetare inom NPF. I skolan har flera riktade insatser gjorts för att underlätta för barn och unga i skolan. Utbildningsförvaltningen har sammanställt en rapport om alla insatser som gjorts för barn och unga med NPF 2021. Det är en gedigen rapportering och det skulle vara intressant att se en uppföljning av vad dessa insatser lett till för de barn och unga som berörts av dem.

Arbete med mänskliga rättigheter gäller alla

Det är tydligt att brukardelaktighet- och medverkan är viktiga mål i Uppsala kommun. Inte minst är Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning ett uttryck för detta. Programmet är en lokal ambition för att arbeta i enlighet med det nationella funktionshinder målet och Agenda 2030. Trots goda ambitioner om att inte lämna någon utanför, finns det många individer och grupper i samhället som på olika sätt inte har möjlighet att delta på lika villkor som andra. Arbete med mänskliga rättigheter gäller alla medarbetare och medborgare i Uppsala kommun. Rollen som brukarombud är en möjlighet att söka stöd hos för att hitta rätt i organisationen. Det är även en möjlighet till att få hjälp med kontaktvägar och att kunna lyfta viktiga synpunkter i syfte att förbättra kommunen som helhet. Detta stöd riktar sig till brukare, brukarorganisationer, kommunens medarbetare och politiker.

Mer systematik i arbetet med delaktighet

Brukarombudet arbetar parallellt på samtliga nivåer i organisationen (individ-, verksamhet- och organisation), för att på olika sätt lyfta in ett delaktighetsperspektiv. Tanken är också att uppmärksamma politiker, medarbetare, tjänstepersoner och bolag på olika tendenser inom ramen för funktionshinderområdet. Ett viktigt budskap i årets rapport är att arbete med att inkludera alla medborgare behöver systematiseras. Det finns många metoder, modeller och arbetssätt för att involvera samtliga aktörer. Dessa behöver användas på ett systematiskt sätt. NSPH:s handbok är ett exempel på hur brukarinflytande kan uppnås. SKR:s delaktighetstrappa är ytterligare exempel på hur delaktighet kan konkretiseras. Lokalt finns BRiU:s erfarenheter om vad som behövs för att inkludera brukares erfarenheter. Utifrån BRiU:s rapport om framgångsfaktorer tål det att tänkas på vilket trappsteg Uppsala kommun befinner sig på generellt. Att bli lyssnad till, få information och att ges möjlighet att vara med från början i samarbeten, pekar på att det efterfrågas dialog. Dialog (steg 3) är trappsteget innan inflytande (steg 4) och medbeslutande (steg 5). Det finns förbättringar att göra framåt även om det görs mycket bra arbeten i Uppsala kommun.

Arbetet med förstudien för att implementera program för full delaktighet pekar på att det behövs kunskap om funktionsrättsfrågor och hur arbete med dessa kan se ut. Det krävs ett systematiskt arbete i kommunens förvaltningar och bolag för att nå de nationella och lokala funktionshinder målen. Detta pekar även programuppföljningarna på de senaste åren. Det är positivt att ledningsgrupperna, som under året har träffat brukarombudet, uttrycker det samma, att det behövs metoder och systematik för att komma framåt.

Tendenser i årets rapport

Några av de viktigaste tendenserna för 2021 års rapport gällande brukare i Uppsala kommun, är en bild av att utanförskapet växer inom olika områden. Den ekonomiska situationen är ansträngd för många med funktionsnedsättningar. Det digitala utanförskapet ökar och insatser som tidigare beviljats har dragits in. Dessa tendenser kan ur ett mänskligt rättighetsperspektiv påverka personer med funktionsnedsättningar möjlighet att vara en del i samhället och uppnå de demokratiska rättigheter som alla har.

Om du inte kan ta del av information eller får vara med och säga vad du tycker hamnar du utanför och din röst blir inte lyssnad på. Allas röster ska få höras. Det är därför viktigt att Uppsala kommun fortsätter ta ansvar för att uppnå målen som ställts upp. Ingen ska lämnas utanför. Det krävs ett helhetsgrepp och samverkan mellan myndigheter, kommun och brukarorganisationer för att hitta vägar framåt. Samtliga aktörer bär på viktig kunskap och behöver få göra sin röst hörd på ett demokratiskt och jämlikt sätt. Budskapet är att om ingen ska lämnas utanför, behöver alla ta ansvar.

Förslag och rekommendationer för ökad delaktighet

Brukarombudet föreslår Uppsala kommun att tydliggöra arbetet med Agenda 2030 och den nya strategin för funktionshinderpolitiken i kommunens styrdokument och mål. Förslagsvis kan kommunen starta en förvaltningsöverskridande grupp som gemensamt arbetar med implementeringen av Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Detta skulle kunna bli en kunskapsatsning som berör alla kommunens förvaltningar och bolag i enlighet med den förstudie som nämnts i rapporten.

Därutöver föreslår brukarombudet att Uppsala kommun tar ett helhetsgrepp över den ekonomiska situation som många med funktionsnedsättning lever under. Uppsala kommun rekommenderas att se över de förslag på förändringar som kommer fram i rapporten. Kommunen kan göra skillnad genom att samverka med statliga myndigheter och ta del av FUB:s förslag om att gränsen bör höjas för när huvudmannen själv ska betala arvode för god man eller förvaltare. Brukarombudet menar att Uppsala kommun behöver se över frågan om kommunalt bostadstillägg och hyressättningen på gruppboenden för att minska den ekonomiska utsatthet som beskrivs i rapporten.

Uppsala kommun behöver fortsätta arbetet med att bygga strukturer för brukarinflytande i samarbete med brukarföreningar och brukare. Uppsala kommun har sedan tidigare flyttat funktionsrättsrådet till kommunledningens kontor. Flytten av rådet har tydliggjort var frågorna om funktionsrätt hör hemma. Brukarombudet menar att Uppsala kommun behöver fundera på om frågan om programmet för full delaktighet och tjänsten som brukarombud borde lyftas till samma nivå som funktionsrättsrådet. En sådan flytt skulle tydliggöra att frågan om full delaktighet är en fråga för hela kommunen och inte en fråga enbart för Vård- och omsorgsförvaltningen.

Referenser och lästips

Brev till ministern om ekonomi från FUB. [Brev till ministern om ekonomi \(fub.se\)](#)

Brukarombudets årsrapport 2019 - [7-osn-brukarombudets-arsrapport-2019.pdf \(uppsala.se\)](#)

Brukarombudets årsrapport 2020 [Läs Brukarombudets rapport för 2020 \(uppsala.se\)](#)

BRIU – framgångsfaktorer för delaktighet. Brukarrevisionsbyrån Uppsala Län [Microsoft Word - BRIU-Framgångsfaktorer-för-delaktighet-210510.docx](#)

Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning. Kartläggning av utmaningar för att uppnå det andra jämställdpolitiska delmålet. [Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning \(mfd.se\)](#)

Ekonomisk kartläggning. Fångad i fattigdom? Inkomster och utgifter för vuxna personer med intellektuell funktionsnedsättning. FUB. [fangad-i-fattigdom-2021-1.pdf \(fub.se\)](#)

FN:s Lika unika-projekt [ingen-ska-lamnas-utanfor-LUA-digital-mal-10.pdf \(fn.se\)](#)

Funk-it <https://vardochomsorg.uppsala.se/funkit/>

Förstudie – Implementering av program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. [Implementering av programmet för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning \(uppsala.se\)](#)

Globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030. [Globala målen – Läs om Globala målen – 17 mål för hållbar utveckling \(globalamalen.se\)](#)

Handbok i brukarinflytande. Ett metodstöd från brukarrörelsen till dig som vill organisera ett systematiskt arbete för att stärka inflytandet inom vård och omsorg för personer med psykisk ohälsa. [Handboken-4.4-digital_201208.pdf \(nsphig.se\)](#)

Jämställdhetsmyndigheten. [Kvinnor med funktionsnedsättning missgynnas ekonomiskt 2019:1 \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

Kartläggning av skolors anpassning för elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer. Ett rättighetsperspektiv på funktionshinderpolitiken i Uppsala Län. [Rapport-Skolors-anpassning-utifrån-NPF-i-Uppsala-län.pdf \(boiu.se\)](#)

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning <https://www.regeringen.se/4ae1cb/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/funktionshinder/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf>

Lag om stöd och service för vissa funktionshindrade https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993387-om-stod-och-service-till-vissa_sfs-1993-387

Lag om tillgänglighet till digital offentlig service. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181937-om-tillganglighet-till-digital_sfs-2018-1937

Moment 22 i gränlandet mellan brukarsamhället och offentlighet, En kartläggning av brukarsamhälle och brukarsamverkansmöjligheter i Sörmland 2020. [MOMENT 22. I gränlandet mellan brukarsamhälle och offentlighet. En kartläggning av brukarsamhälle och brukarsamverkansmöjligheter i Sörmland PDF Gratis nedladdning \(docplayer.se\)](#)

Mänskliga rättigheter <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/fakta-om-manskliga-rattigheter/>

Ny strategi för systematisk uppföljning av det nationella målet för funktionshinderpolitiken 2021–2031. [Ökad jämlikhet och delaktighet med ny funktionshindersstrategi - Regeringen.se](#)

Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning, Uppsala kommun. <https://www.uppsala.se/contentassets/c717e52af54b46b580ce89b192a0d41f/program-for-full-delaktighet-for-personer-med-funktionsnedsattning.pdf>

Program för Uppsala kommuns barn- och ungdomspolitik. [program-for-uppsala-kommuns-barn--och-ungdomspolitik.pdf](#)

SKR, Medborgardialog i styrning för ett stärkt demokratiskt samhälle. [7585 780 0 by Sveriges Kommuner och Landsting - Issuu](#)

Socialtjänstlag [Socialtjänstlag \(2001:453\) Svensk författningssamling 2001:2001:453 t.o.m. SFS 2021:1314 - Riksdagen](#)

Socialstyrelsen. Att ge ordet och lämna plats. Vägledning om brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruks- och beroendevård. [Att ge ordet och lämna plats – Vägledning om brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruks- och beroendevård \(socialstyrelsen.se\)](#)

Socialstyrelsens termbank. [Socialstyrelsen - Termbank](#)

Socialstyrelsen. [Vägar till ökad delaktighet – Kunskapsstöd för socialtjänsten om arbete med stöd och service enligt LSS \(socialstyrelsen.se\)](#)

Svenskarna och nätet. Internetstiftelsen. [Svenskarna och internet 2021 | Svenskarna och internet](#)

Så vill vi ha det – Inget om oss utan oss. NSPH:s vision och arbete för en förbättrad psykisk hälsa [Inget-om-oss-utan-oss.pdf \(nsph.se\)](#)

Uppsala Nya tidning debattartikel av Uppsala stadsmission <https://uppsalastadsmission.se/nyheter/debatt/unt-debatt-ingen-ska-lamnas-utanfor/>

Bilaga

Samarbetspartners som brukarombudet haft kontakt med, träffat eller samarbetat med under 2021

Civilsamhället	Uppsala kommun	Brukarråd
<ul style="list-style-type: none"> • Astma och allergiförbundet • Attention • Autism och Aspberger förbundet • Balans • BISAM, Region Uppsala • BOiU, barnombudet i Uppsala • Hjärnkoll • NEURO • Strokeföreningen • OCD- förbundet • NSPH (Nationell samverkan psykisk hälsa) • FUB (Föreningen för barn ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning) • Intresseföreningen för schizofreni • Brukarrevisionsbyrån i Uppsala BRiU • Funktionsrätt Uppsala kommun och deras ombudsman • Funktionsrätt Uppsala Län och deras ombudsman • Nätverk Funktionsrätt Uppsala Län • SUF Kunskapscentrum Region Uppsala • Bräcke diakoni, personliga ombud • Fyrisgården • FUB:s arvfondsprojekt "Volymen på max" • FUB:s arvfondsprojekt "Ung i FUB" • Funktionsrätts arvfondsprojekt "Jag gör politik" • Uppsala Stadsmission • Träffpunkternas intresseförening • Ångestsyndromsällskapet 	<ul style="list-style-type: none"> • Anhörigcentrum, anhörigkonsulenter, demensvårdsutvecklare, syn- och hörselinstruktörer • Destination Uppsala • Elevhälsan • Ge makten vidare 2.0 (daglig verksamhet Vård- och omsorgsförvaltningen) • Hållbarhetsavdelningen kommunledningskontoret • Kontaktcenter • Kommunikationsstaben Uppsala kommun • Kommunstyrelsen • Kålan (träffpunkt Vård- och omsorgsförvaltningen) • Närvårdsteamet socialpsykiatri • Omsorgsnämnden (NPF och strategidag) • Referensgrupp för Effektiv och nära vård. (Vård- och omsorgsförvaltningen) • Socialnämnden (NPF) • Tjänstepersoner i ledande och stödjande funktioner på arbetsmarknadsförvaltningen • Tjänstepersoner i ledande och stödjande funktioner på socialförvaltningen • Tjänstepersoner i ledande och stödjande funktioner på utbildningsförvaltningen • Tjänstepersoner i ledande och stödjande funktioner på vård- och omsorgsförvaltningen • Utbildningsnämnden (NPF) • Äldrenämnden • Äldreombudsmannen 	<ul style="list-style-type: none"> • LSS inflytandegruppen, Region Uppsala (7 brukare, 2 brukarföreningar, närvårdskordinator, FoU samordnare) • Uppsala kommuns Funktionsrättsråd (10 brukarföreningar och 7 nämnder) <p>Offentliga organisationer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tierps kommun (Inflytandegruppen Kung.Nu) • Göteborg stad (Funktionshinderombudsman) • Länsstyrelsen Uppsala Län • Nationellt nätverk för ombud/ombudsmän inom äldre och omsorg • Region Uppsala, (Habiliteringen, Infoteket, FOU) • Stockholm stad (Funktionshinderombudsman) • Östersunds kommun (Infrastruktur vård- och omsorg)